

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian En strängare syn på vapenbrott och smuggling av vapen och explosiva varor (Ds 2019:14)

Ert dnr Ju2019/02411/L4

Inledning och övergripande synpunkter

Svea hovrätt har, utifrån de intressen som hovrätten har att beakta, granskat promemorian. Hovrätten anser att förslagen i promemorian är väl avvägda och motiverade samt tillstyrker sammanfattningsvis dessa, med de synpunkter och egna förslag som framgår av yttrandet nedan. Avsnittsnumreringen följer rubriknumreringen i promemorian.

Det kan nämnas att hovrätten var remissinstans vad gäller de lagändringar i vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som trädde i kraft den 1 januari 2018 och hade synpunkter på strafflatituderna samt konkurrens och subsidiaritet. Hovrätten har noterat att flertalet av de synpunkter som då framfördes har hanterats inom ramen för nu aktuell utredning.

Flera av förslagen i promemorian avser att åstadkomma en samordning mellan lagstiftningarna om vapen och om brandfarliga och explosiva varor, liksom en samordning av smugglingsbrotten och de brott som avser innehav m.m. Behovet av sådana reformer framstår som tydligt.

När det gäller tillämpningsområdet för de grova och synnerligen grova brotten konstaterar hovrätten att lagstiftningen om vapenbrott helt nyligen har ändrats i skärpande riktning. Det kan ifrågasättas om en säker bedömning av effekterna av dessa straffskärpningar kan göras redan i detta skede och om ytterligare ändringar i syfte att bl.a. fler gärningar ska bedömas som grova brott därför är fullt ut motiverade. Med denna reservation har hovrätten övervägt förslagets ändamålsenlighet och eventuella tillämpningsproblem. De närmare synpunkterna framgår nedan.

3.5.1 - 3.5.2 Kvalifikationsgrunderna för grovt brott och synnerligen grovt brott

Kvalifikationsgrunden att vapnet eller den explosiva varan har varit av särskilt farlig beskaffenhet

Det framstår som något oklart vilka konkreta omständigheter som är att hänföra till de olika rekvisiten effekt, konstruktion och utformning. Hovrätten utgår dock från att rekvisiten är överlappande och bedömer att den oklarhet som finns inte borde medföra några större tillämpningsproblem.

I författningskommentaren (se s. 163) anges ett stort antal exempel på när ett vapen ska anses vara av särskilt farlig beskaffenhet. Det kan i det sammanhanget påpekas att det framstår som något motsägelsefullt att t.ex. såväl god som dålig precision hos ett vapen kan föranleda att det klassas som särskilt farligt. Med ett sådant synsätt finns det en risk för att en alltför stor andel vapen kommer att omfattas av rekvisitet.

Hovrätten invänder i och för sig inte mot de sakliga skäl som anförts i promemorian för att patroner av typen 9 mm Parabellum numera bör anses ingå i gruppen av särskilt kraftfulla patroner. Med hänsyn till vad som anges i litteraturen (Landgren och Åberg, Vapenlagen – en kommentar, Zeteo, 2018-03-31, kommentaren till 9 kap. 1 a §) om hur vanligt förekommande patroner av denna typ är och att det finns patroner som är betydligt kraftfullare ifrågasätter hovrätten dock om patroner av typen 9 mm Parabellum rent språkligt kan betraktas vara *särskilt* kraftfulla patroner.

Kvalifikationsgrunden att gärningen ägt rum i en kriminell miljö

Hovrätten anser att det finns fördelar med att införa denna kvalifikationsgrund. Åklagaren får incitament att föra bevisning kring omständigheten att gärningen ägt rum i en kriminell miljö och begreppet kriminell miljö kan utvecklas i rättstillämpningen. Införandet i lagtext kan därigenom, förutom att omständigheten får ett större genomslag, tänkas främja förutsebarheten och enhetligheten i straffrättskipningen.

Det bör dock framhållas att begreppet i sig framstår som svårdefinierat – särskilt i fråga om det senare ledet *miljö* – och att det därför kan ifrågasättas om lagstiftningens föreslagna lydelse har en tillräcklig grad av precision för att den straffrättsliga legalitetsprincipen ska anses tillgodosedd.

Särskilt om kvalifikationsgrunderna för synnerligen grovt brott

I promemorian anges inte hur många vapen av särskilt farlig beskaffenhet som krävs för att ett vapenbrott ska bedömas som synnerligen grovt. Det är därför svårt att förutse vilka konsekvenser lagändringen kan komma att få. Begreppet flera kan rent språkligt tolkas som att det räcker med fler än ett vapen.

Sammantagna effekter av de föreslagna ändringarna av kvalifikationsgrunderna

En farhåga är att införandet av fler detaljerade kvalifikationsgrunder kan leda till att uppräkningslistan av dessa framstår som uttömmande utan att detta är avsikten. En annan konsekvens kan bli att alltför stor vikt läggs vid enskilda kvalificerande omständigheter, på bekostnad av den helhetsbedömning som ska göras.

De föreslagna ändringarna av kvalifikationsgrunderna kan därutöver sammantaget komma att ha en mycket stor påverkan på hur många vapenbrott som bedöms som grova och synnerligen grova och på gärningarnas straffvärde. Vapen som är avsedda för patroner av typen 9 mm Parabellum har ett vidsträckt användningsområde inom civil, militär och brottsbekämpande verksamhet. Som anges i promemorian kommer det innebära att betydligt fler vapen än tidigare kommer att anses utgöra vapen av särskilt farlig beskaffenhet, vilket leder till att fler gärningar än i dag kommer att bedömas som grova och synnerligen grova brott redan på denna grund. Eftersom sådana vapen också anges vara vanliga i kriminella sammanhang kommer den nya kvalifikationsgrunden att gärningen har ägt rum i en kriminell miljö i många fall vara parallellt tillämplig beträffande innehav av sådana vapen. Därutöver kan det antas att även en stor andel övriga grova vapenbrott begås i en kriminell miljö. Den kumulativa effekt som uppstår av de samlade ändringarna träffar t.ex. den inte ovanliga situationen att ett vapen av särskilt farlig beskaffenhet innehas på en allmän plats, där kriminellt belastade personer brukar uppehålla sig.

De försvårande omständigheterna kan alltså i många fall komma att anses inte vara i tillräcklig utsträckning beaktade redan genom rubriceringen av brottet, utan även behöva ges en straffvärdehöjande påverkan. Det innebär att en minskad andel av de grova brotten kan förutses komma att leda till fängelsestraff som motsvarar straffminimum. Det är mot den bakgrunden viktigt att straffmätningen även i fortsättningen sker på ett nyanserat sätt och efter en nödvändig helhetsbedömning i det enskilda fallet.

6.4.3 Bör spärrar kunna läggas även i kurirflödet?

Av promemorian (s. 125) framgår att begreppet kurirföretag i tullagen och inregränslagen avser sådana befordringsföretag som ombesörjer hela transporten av en försändelse, dvs. från avsändarens till mottagarens dörr (expressverksamhet).

I de föreslagna ändringarna i tullagen och inregränslagen används tillägget expressverksamhet avseende kurirföretag. Ett sådant tillägg kan medföra att begreppet kurirföretag i dessa lagar uppfattas avse även annan verksamhet än expressverksamhet utan att detta synes vara avsikten. Det kan därför ifrågasättas om det är lämpligt att använda tillägget expressverksamhet.

6.4.4 Övriga frågor

Tystnadsplikten avseende uppgifter om kvarhållande

Tystnadsplikten avseende uppgifter om kvarhållande på olika grunder kommer med promemorians förslag att regleras i tre lagar, nämligen genom den nu

gällande 2 kap. 14 § postlagen (2010:1045) samt genom nya bestämmelser i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett land inom Europeiska unionen (inregränslagen) och tullagen (2016:253). Det kan hävdas att en samlad reglering i 2 kap. 14 § postlagen skulle innebära ökad överskådlighet. Hovrätten instämmer dock i promemorians slutsats att kurirföretags verksamhet inte torde anses utgöra postverksamhet (se s. 126) och därför inte skulle träffas av bestämmelser i postlagen. Den valda lagstiftningstekniken framstår därför som nödvändig.

När det gäller den tystnadsplikt som avser uppgifter i endast postverksamhet regleras dock även denna i promemorians förslag inte bara i postlagen utan också i inregränslagen och tullagen. I detta avseende bör den reglering som träffar postverksamheten kunna ske samlad i postlagen på ett relativt enkelt sätt.

Promemorians förslag är vidare utformat så att uppgifter i kurirföretags verksamhet om kvarhållande och beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken inte kommer att omfattas av tystnadsplikt. Även om *kvarhållande* enligt 27 kap. rättegångsbalken är ovanligt bör ett efterföljande beslag också omfattas av tystnadsplikten. Någon skillnad mellan postföretag och kurirföretag i det avseendet torde inte vara avsedd.

Mot bakgrund av de nu lämnade synpunkterna föreslår hovrätten att tystnadsplikten avseende uppgifter om kvarhållande regleras på följande sätt.

Postlagen

2 kap. 14 §

Den som i postverksamhet har fått del av eller tillgång till någon av de uppgifter som anges i 1–4 får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta. De uppgifter som omfattas av tystnadsplikten är

1. uppgifter som rör ett särskilt brev som befordras inom verksamheten,
2. andra uppgifter som rör en enskild persons förbindelse med verksamheten när det gäller befordran av brev,
3. uppgifter som handlar om att kvarhålla eller beslagta försändelser enligt 27 kap. rättegångsbalken, *eller*
4. *uppgifter som handlar om att kvarhålla försändelser enligt 11 § lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett land inom Europeiska unionen och 4 kap. 22 § tullagen (2016:253)*

Tystnadsplikten enligt första stycket 1 och 2 gäller inte i förhållande till avsändaren och mottagaren av brevet.

För uppgifter om en enskild persons adress gäller tystnadsplikt endast om det kan antas att ett röjande av adressen skulle medföra fara för att någon utsätts för övergrepp eller annat allvarligt men.

Inregränslagen

11 a §

Den som ~~i postverksamhet~~ *eller i ett kurirföretags expressverksamhet* har fått del av eller tillgång till information som innehåller uppgifter om att kvarhålla försändelser enligt 11 § *eller*

uppgifter som handlar om att kvarhålla eller beslagta försändelser enligt 27 kap. rättegångsbalken får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta.

Tullagen

4 kap. 23 a §

Den som ~~i postverksamhet~~ eller i ett kurirföretags expressverksamhet har fått del av eller tillgång till information som innehåller uppgifter om att kvarhålla försändelser enligt 22 § eller uppgifter som handlar om att kvarhålla eller beslagta försändelser enligt 27 kap. rättegångsbalken får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättsråden Jens Wieslander och Catrine Björkman samt tf. hovrättsassessorn Mattias Karlsson, föredragande.

Anders Perklev

Mattias Karlsson